

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

LETTO XIII.

LJUBLJANA 1962

ŠT. 1

Načrtno preiskovanje

Vlado Vodinelić — Inštitut za kriminološka in kriminalistična raziskovanja v Beogradu

I. Nauki nekaterih kriminalistov

Ugledni italijanski kriminalist A. Niceforo¹ (»La police et l'enquête judiciaire scientifique«) je sestavil shemo preiskovanja, pri čemer je izhajal iz načel antropološke šole v kazenskem pravu. Po njegovem nauku je težišče dela v medicinsko-kriminalističnem raziskovanju osebnosti storilca kaznivega dejanja in v proučevanju njegovega ponašanja v različnih okoliščinah. Kjub temu lahko najde preiskovalec v tem nauku o načrtнем preiskovanju dragocene napotke.

Načrt preiskovanja

I.

Preiskovanje sestoji iz treh delov, ki so:

- zbiranje dejstev;
- proučevanje podatkov in njihova uporaba za postavljanje in kontrolo hipotez;
- izsleditev sumljive osebe in njenega razkrivanja.

II.

A. Kako se zbirajo podatki:

- Z ogledom in pregledom:
 - kraja dejanja,
 - trupla;
 - predmetov.
- Z izpraševanjem in raziskovanjem:
 - prič o objektivnih dejstvih,
 - predzgodovine hudodelstva,
 - osebnih odnosov žrtve in vseh oseb, ki so kakorkoli povezane s kaznivim dejanjem.

¹ Dr. Leo Haber iz Krakova sprejema to shemo načrtnega preiskovanja.

- Z vzpostavljivo kraja dejanja v pravno stanje.

III.

B. Kako morata potekati proučevanje in uporaba podatkov?

- S klasifikacijo: a) po zapovrnosti,
b) z ločevanjem podatkov na glavne in postranske.

Z logičnimi konstrukcijami: z analizo, s sintezo, z indukcijo in dedukcijo.

Hipoteze se ustvarjajo in kontrolirajo:

- s povezovanjem misli,
 - z analogijo s podobnimi deliki;
2. z ukrepi opreznosti:
- z izogibanjem prezgodnje sodbe o rečeh, ki jih še ne poznamo;
 - s stalnim uporabljanjem načela skepse:
 - z eksperimentom,
 - z opazovanjem dogodkov, ki se dogajajo ali so se zgodili,
 - s kontrolo: s pomornim proučevanjem podatkov, principum divisionis, grafična metoda.

IV.

C. Kako iščemo storilca?

S poizvedovanjem:

- z ugotavljanjem identitete,
- z raziskovanjem prejšnjega življenja.

S pregledom:

- stanovanja (hišna preiskava),
- osebe (pregled telesa in obleke, da bi našli sledove kaznivega dejanja).

S proučevanjem osebnosti v telesnem, duševnem in socialnem oziru:

- a) fizične in fiziološke posebnosti,
- b) čustveno življenje,
- c) duševni ustroj,
- č) patološke in dedne lastnosti,
- d) življenjske razmere.

Z zasliševanjem: odgovore je treba kontroliратi glede na motiv, celotne podatke, osumljenčev telesno in duševno stanje.

S preizkusi:

- a) soočenje s trupljom,
- b) soočenje s pričami.

Z naknadnim specialnim opazovanjem:

- a) na prostosti,
- b) v priporu,
- c) v bolnišnici,
- č) v duševni bolnišnici.

Nemški kriminalist A. Weingart je izdelal načrt preiskovanja (»Kriminalistična takтика«, 1904) po načelu izbora osumljencev izmed vseh ljudi, ki bi na podlagi kakršnihkoli indicijev lahko bili storilci, in izločitve iz kroga osumljencev tistih oseb, glede katerih določeni podatki izpodbijajo sumnjo.

A. Objektivna dejstva

- I. Za kaj gre? Kakšen dogodek je to? (Kaj? Kako?)
- II. Ali je to kaznivo dejanje? Kakšno?
- III. Kakšni so rezultati ogleda? (Kje? S čim?)
- IV. Kdaj je bilo storjeno kaznivo dejanje? (Kdaj?)
- V. Kaj vemo o predmetu kaznivega dejanja? (človek, mrtva stvar)

B. Subjektivna dejstva

I. Kdo je storilec? (Kdo?)

a) Navzočnost na kraju dejanja:

1. priče,
2. stvari, puščene na kraju dejanja,
3. sledovi,
4. pot storilčevega prihoda in odhoda.

b) Storilčeve lastnosti, spretnosti, znanje, značaj:

1. lastnosti: vitka postava, telesna moč, itd.,
2. spretnosti: uporaba zidarske metode pri vlamljanju, ubijanju na mesarski način itd.,
3. poznanje določenih, ne vsem znanih okoliščin: hišnih razmer, skrivališča dragocenih stvari, časa, kdaj ni nikogar doma in pod.,
4. značaj: srdit, vdan strastem itd.

c) Posest sredstev in orodja dejanja.

c) Motiv.

d) Očitno pokazana volja za kaznivo dejanje: grožnje, bahanje, snubljenje udeležencev itd.

e) Fizični učinek kaznivega dejanja na storilca: poškodbe, okrvavljenia obleka in podobno.

f) Materialne posledice kaznivega dejanja: posest corpora delicti, zahtevanje denarja itd.

g) Psihični učinek kaznivega dejanja na storilca: zavest krivde, poznanje poteka kaznivega dejanja, zaznamki itd.

II. Kje se storilec zadržuje?

S. A. Golunski (»Kriminalistika«, Gosizdat jur. literaturi, Moskva 1959) zahteva, naj se za vsako verzijo izpolni poseben list (str. 243):

Vprašanja, ki jih je treba rešiti	Opravila in naloge operativno-preiskovalnega dela	Rok izvršitve	Pripomba

Tarasov in Šaver (»Navodilo za preiskovanje kaznivih dejanj« v redakciji G. N. Savonova — priročnik za tožilce, preiskovalce in

1. Načrt preiskovanja:

Tek. št.	Kaj je treba razjasniti (vprašanja, ki jih je treba razjasniti)	Kakšna preiskovalna opravila je treba storiti	Rok izvršitve preiskovalnih opravil	Datum izvršitve

2. Načrt zasliševanja:

Tek. št.	Okoliščine, ki jih je treba razjasniti	Podatki iz spisa	Formuliranje vprašanj

B. Gertig in R. Schädlich (»Lehrbuch der Volkspolizei, Berlin 1955) podajata naslednjo shemo:

Kaj je treba raziskati	Kakšni ukrepi so potrebni	Kakšni so rezultati

Nemški kriminalist **Anuschat** (»Die Gedankenarbeit des Kriminalisten«, Berlin 1931) je sestavil načrt preiskovanja po zgledu silogizmov formalne logike.

Dr. Kenyeres (»Sachliche Beweise bei der Klärung von Todesfällen«, Berlin 1935) in **Theodor Reik²** se vračata k sedmim klasičnim

² Theodor Reik, »Der Unbekannte Mörder, Dunaj, 1932.

vprašanjem, ki morajo predstavljati okostje vsakega načrta preiskovanja.

Jakimev (»Kriminalistika — kriminalistična taktika«, Moskva 1929) je zgradil shemo preiskovanja, ki predstavlja kombinacijo prikazanih naukov o načrtovanju.

B. M. Šaver in **A. J. Vinberg** (»Kriminalistika«, Moskva 1945, 4. izdaja 1950) podajata naslednjo shemo za načrt preiskovanja:

Verzija, ki jo je treba raziskati	Vprašanja, ki jih je treba preveriti	Preiskovalna opravila	Datum izvršitve preiskovalnih opravil	Pripomba

II. Naše pojmovanje načrtnega preiskovanja

Celotno preiskovalčeve delo mora že od vsega začetka potekati metodično in načrtno. Preiskovalčeva nalog je, da ugotovi materialno resnico o najbolj zapletenih dogodkih. V tem prizadevanju se mu čestokrat postavljajo nasproti neznani storilec, osumljenci, pretek časa, lažne priče in stek najrazličnejših okoliščin. Preiskovalec vidi pred seboj posledico kaznivega dejanja, pa tudi njo čestokrat nejasno, toda najti mora vzrok, ugotoviti obstoj kaznivega dejanja in pripeljati krivca do kazni. Pred seboj ima spočetka uganko, toda zagotoviti si mora kar najhitrejšo ugottovitev resnice. Če bi delal brez sistema in načrta, bi tavjal v temi kot ladja brez kompasa in radarja, zanašal bi se na svoje prezgodnjе sodbe o stvareh, ki jih še ne pozna, delal bi grobe napake, ki bi šle na škodo po nedolžnem osumljenih oseb ali v korist krivcev, ne-

racionalno bi zapravljal čas, uspeh preiskovanja pa bi bil odvisen od različnih naključij. V predhodnem obveščanju zaradi preverjanja po 140. čl. ZKP, pri uporabi operativno-taktičnih ukrepov po 144. čl. ZKP, v poizvedbah in preiskavi naletijo preiskovalci na mnogočetvero prepletene različne okoliščine, na izobilje dejstev, katerih povezanost ne morejo takoj razumeti. Ne vedo, kaj bi izločili, kaj pa obdržali, katera dejstva niso pomembna, katera pa so poglavitna in odločilna. Da se v vsem tem znajdejo, jim pomaga načrtovanje. Kaj je načrt? Načrt je za vsak posamezni primer osnutek poglavitnih kriminalističnih vprašanj in načrt operativno-taktičnih ukrepov po 140. čl. in 144. čl. ZKP, kakor tudi poizvedovalno-preiskovalnih opravil, ki jih je treba izvršiti, da bi se ta vprašanja razjasnila.

Posebnost našega pojmovanja o načrtnem preiskovanju je v njegovi antidogmatičnosti in prožnosti. Bistvo kriminalistike je v tem,

da se splošna pravila kriminalistične taktike in tehnike uporablajo samo po stvarnih okoliščinah in po situaciji vsakega posameznega primera. Recepti, šablone in rutina nasprotujejo duhu načrtovanja. Kar je nekem primeru pravilno, lahko pomeni v drugem primeru usodno napako.

Načrta ne smemo pojmovati togo in očitno. Z načrtovanjem moramo začeti, kakor hitro s prvimi ukrepi zberemo osnovna dejstva. S sestavitvijo načrta se načrtovanje šele

začne in traja vse do konca preiskovanja. Načrtovanje se izvaja na podlagi dejstev, namenjeno je njihovemu preverjanju in razlaganju kakor tudi zbiranju novih dejstev. Operativno-taktični ukrepi ter poizvedovalna in preiskovalna opravila morajo biti izvršeni v stvarnem sorazmerju s pomenom kaznivega dejanja in storilca ter s taktičnim ciljem in presojo situacije.

Shemo načrta za preiskovanje si zamišljamo takole:

	Poglavitna kriminalistična vprašanja, ki jih je treba rešiti	Verzije po poglavitnih kriminalističnih vprašanjih	Vprašanja, ki so nujna za vsako verzijo	Operativno-taktični ukrepi in poizvedovalno-preiskovalna opravila zaradi razrešitve vprašanj pod 4	Vrstni red in rok izvršitve operativno-taktičnih ukrepov in poizvedovalno-preiskovalnih opravil pod 5	Pripombe
1	2	3	4	5	6	7
I.	Kaj se je zgodilo?					
II.	Kdaj je bilo storjeno?					
III.	Kje je bilo storjeno?					
IV.	Kako je bilo storjeno? (povezano s čim in kaj)					
V.	S čim je bilo storjeno?					
VI.	Zakaj je bilo storjeno? (kaj je hotel storilec doseči)					
VII.	S kom je bilo storjeno?					
VIII.	Kdo je storilec?					
IX.	Kdo je objekt napada? (koga ali kaj)					

Namene načrtovanja lahko opredelimo takole: 1. zagotovitev pravilnih smeri preiskovanja, 2. zagotovitev hitrosti in presenečenja v preiskovanju, 3. zagotovitev temeljitosti in objektivnosti, 4. določitev okoliščin, ki jih je treba ugotoviti, 5. zagotovitev ekonomičnosti v preiskovanju (kar največji učinek ob kar najmanjšem potrošku časa in delovne energije).

Že iz dosedanja razlage je očitno, da shema ni zamišljena kot nekaj nespremenljivega. Prilagoditi jo moramo potrebam vsakega posameznega primera. So primeri, ko vsa ta vprašanja niso potrebna. S tem dobi shema drugačno podobo, čeprav je obdržala osnovno obliko in pomen. Pri lažjem preiskovanju celo niti ne bo treba pismeno sestavljati sheme, ker bo preiskovalec mogel setaviti načrt in ga zlahka obdržati v spominu brez kakršnega koli pisanja.

Hans Gross pravi posrečeno, da načrt preiskovanja ne sme biti podoben načrtu za zidanje stavbe, marveč načrtu za vodenje vojne.

Načrt se začne sestavljati tako, da preiskovalec skrbno proučuje in primerja vse okoliščine, ki so bile ugotovljene ob prvih ukrepih, zatem pa načrtuje vse tiste verzije, s katerimi bi se ta dejstva dala razjasniti. O vsaki izmed ugotovljenih okoliščin postavlja vse možne verzije, toda samo takšne, ki temelje na resničnih, preverjenih dejstvih. Glede vsake verzije sestavi vsa tista vprašanja, ki se morajo razjasniti, da bi se verzija preverila, odklonila ali sprejela. Za rešitev vsakega izmed teh nujnih vprašanj mora preiskovalec predvideti ustrezne operativno-taktične ukrepe in poizvedovalno-preiskovalna opravila. Zaradi pravilne in pravočasne izvršitve operativno-taktičnih ukrepov in poizvedovalno-preiskovalnih opravil mora določiti njihov rok in vrstni red.

K 2.) Kakor vidimo iz sheme, se preiskovanje izvaja na podlagi sedmih³ poglavitnih (zlatih) kriminalističnih vprašanj:

- kaj (se je zgodilo),
- kdaj (je bilo storjeno),
- kje (je bilo storjeno),
- kako (je bilo storjeno),
- s čim (je bilo storjeno),
- zakaj (je bilo storjeno),
- s kom (je bilo storjeno),
- kdo je (storilec),
- kdo je (objekt napada).

Ta vprašanja pomenijo ogrodje dela v pravljjalnem stadiju, v predhodnem postopku in na sodišču. Če nanje odgovorimo izčrpano in pravilno, je materialna resnica ugotovljena. Kadar se preiskovalec znajde pred nepojasnjениm dejanjem, se mu nehote vsiljuje vprašanje »kdo je storilec?«, toda v večini hujših primerov se to vprašanje rešuje kot zadnje. Da bi prešli k reševanju vprašanja »kdo je storilec?«, moramo poprej ugotoviti, ali je bilo kaznivo dejanje tudi v resnici storjeno. Zaradi tega smo vprašanje »kaj se je zgodilo?« postavili na prvo mesto. Obstoji tudi utemeljeno pojmovanje,⁴ da mora na prvem mestu stati vprašanje »kdaj?«, ker skoraj vsi sledovi, ki bi mogli to pojasniti, hitro izginejo. Vsekakor hoče preiskovalec že s prvimi pozvedovalnimi prijemi istočasno ugotoviti dejstva glede vseh vprašanj. Ko ugotovi, kaj se je zgodilo (če gre za kaznivo dejanje, kakšno dejanje je to, vrsta in kvalifikacija dejanja), preide k reševanju ostalih sedmih vprašanj. Pogosto se da polovica poglavitnih vprašanj rešiti takoj na začetku, vendarle tudi ni redek primer, da ostane zadeva nepojasnjena, ker se je eno samo vprašanje pokazalo za nerešljivo. Vsa poglavitna vprašanja in odgovori nanje tvorijo organsko celoto, zaradi česar jih moramo kot takšne določiti in reševati. Tako je na primer kvalifikacija dejanja (kaj je bilo storjeno: naklepno, malomarno, kvalificirano ali privilegirano dejanje) pogosto odyisna od kraja (»kje«), od časa (»kdaj«), od sredstva in načina storitve (»s čim in, kako«), od motiva (»zakaj«), od okoliščine, ali je storilec deloval sam ali v družbi kakšnega udeleženca (»s kom«), od tega, »kdo je objekt napada« in »kdo je storilec«.

Načrtno preiskovanje pripomore k temu, da ugotovimo objekt, objektivno stran, subjekt in subjektivno stran kaznivega dejanja.

³ Po našem devet. V obliki latinskega disticha: quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quando quomodo jih je opisal Darries (leta 1791). Louwage po pravici izenačuje ta vprašanja v kriminalistiki s pomenom Evklidovih teoremov v geometriji.

⁴ C. J. van Leden — Hulsebosch, »Sedem zlatih ‚w‘ v kriminalistiki«, Archiv für Kriminologie, zv. 115, l. 1955, str. 8—9.

Sestav devetih vprašanj kaže na njihovo razcepljanje v dve smeri. Odgovori na vprašanja »kaj, kdaj, kje, kako, s čim, koga« osvetljujejo v prvi vrsti objektivno stran kaznivega dejanja, medtem ko se odgovori na vprašanja »zakaj, s kom, kdo« nanašajo pretežno na subjektivne momente tega dejanja. Razen splošne omembe, da objektivni in subjektivni elementi kaznivega dejanja sestavljajo nerazdružljivo celoto, ne smemo pozabiti, da je od natančnega in vestnega ugotavljanja objektivne strani dejanja in njegovega objekta odvisno, ali se bo in v kakšni smeri se bo razvilo zasledovanje neznanega storilca.

Pretehtajmo pošamezna vprašanja!

Od odgovora na vprašanje »kaj se je zgodilo?« (kaznivo dejanje, naključje, civilnopravni delikt, prekršek, disciplinski prestopek, družbeno nevarno dejanje, ki ni protipravno) je odvisno, ali bo po opravljenih operativnotaktičnih ukrepih po 140. čl. in 144. čl. ZKP nadaljnje delo ustavljeno ali pa bodo uvedene poizvedbe oziroma preiskava.

Odgovor na vprašanje »kdaj je bilo storjeno kaznivo dejanje?« čestokrat odloča o usodi kazenske zadeve. Na primer: pobotnica je bila v resnici napisana 1951. leta, datirana pa je z letom 1947, da bi se zakrila poneverba. Z izvedenskim mnenjem o starosti črnila je bil ugotovljen čas, kdaj je bila pobotnica napisana, in s tem se je hkrati odgovorilo tudi na vprašanje »kaj?« (poneverba) in »kdo?«.

Vprašanje »kje?« se ne nanaša samo na kraj storitve, ampak tudi na kraj kakršnekoli vrste. Pomembnost kraja je utemeljena z dejstvom, da kazniva dejanja, katerih kraj storitve ni znan, ostajajo pogostokrat nepojasnjena.

Moremo se vprašati: zakaj je bilo kaznivo dejanje storjeno prav na tem kraju? Toda to je povezano z vprašanjem: kdo je storil kaznivo dejanje prav na omenjenem kraju? Skozi Jugoslavijo sta bila prepeljana v tranzitu za Alep v Siriji dva zabojčka z urami iz Švice. Potem ko sta zabojčka dva meseca ležala na pošti v Alepu, ju je pošta vrnila, ne da bi ju mogla komu vročiti. Pri nas so ju stehtali in ugotovili, da je eden težji, drugi pa lažji, kakor bi morala biti po carinski deklaraciji. Ko so ju odprli, so našli v njih pesek namesto ur. Geologi so pesek preiskali in ugotovili, da takšnega pri nas ni. S tem je bilo ugotovljeno, da kaznivo dejanje ni bilo storjeno v Jugoslaviji, hkrati pa je bil podan odgovor tudi na vrsto drugih vprašanj.

Vse, kar človek dela (delovanje) in opušča (nedelovanje), kaže, kaj je on in kaj bi hotel pomeniti. Mnogi storilci, ki ponavljajo dejanje, razvijajo poseben modus operandi. Poznanje velikega števila kaznivih dejanj in

različnih načinov storitve (»kako?«) mnogo prispeva k rešitvi vprašanj »kdo?« in »zakaj?«.

Vprašanje »s čim?« se pojavlja kot samostojno vprašanje, toda pripomniti moramo, da se pri kaznivih dejanjih, ki so značilna po načinu storitve, vključuje v modus operandi.⁵

Na vprašanje »zakaj je bilo dejanje storjeno?« (mctiv) ni lahko odgovoriti. Brez odgovora na to vprašanje spoznanje materialne resnice ni točno in popolno. Pri iskanju in analizi motiva ne smemo pozabiti na patološke motive. Neki pasant je v Zagrebu hipoma občutil nepremagljiv impulz in je sredi ulice ubil neznanico žensko. Tega dejanja ne moremo razumeti, če se ga lotimo s kriterijem normalnega. Velja formula: vse, kar se ne da psihološko pojasniti, razumeti in sprejeti, je lahko patološko možno.

Ali je storilec sam ali pa je »deloval« v družbi kakšnega soudeleženca?

Ko storilca izsledimo, moramo skrbno in izčrpno zbrati vse podatke, ki so potrebni zaradi pojasnitve njegove osebnosti.

Ne smemo pozabiti na proučevanje objekta napada (med drugim, koliko je pripomogel k samemu kaznivemu dejanju, na primer: gospodarska organizacija ni storila učinkovitih ukrepov za zavarovanje. Vikiči logija!)

Posameznih vprašanj ne smemo obravnavati ločeno, ne smemo izgubiti izpred oči njihove tesne povezanosti. Menimo, da vrstni red poglavitnih vprašanj, kakor smo ga predvideli, pomeni najkoristnejšo obliko, toda hkrati se zavedamo, da predvideni vrstni red nikakor ni obvezen za vse primere. Kakor se ne pojavljajo vedno vsa navedena vprašanja, tako se morejo in morajo v posameznem preiskovanju pojavljati tudi številna druga vprašanja.

K 3. Verzijo definiramo kot eno izmed več možnih razlag kakšnega poglavitnega kriminalističnega vprašanja in s tem naredimo njen številčni faktor za enega izmed bistvenih elementov pojma.

Verzije (hipoteze, domneve, presumpcije) dosežejo svoje največje število v situaciji vsakega konkretnega preiskovanja, toda vemo, da je treba upoštevati najmanj dve. Če preiskovalci izvajajo operativno-taktične ukrepe in poizvedovalno-preiskovalne ukrepe samo v smeri ene verzije, delajo z **vnaprejšnjim prepričanjem** (sovražnikom št. 1), kar se lahko konča s sodno zmoto na škodo nedolžne osebe, a v storilčevu korist.

⁵ Zahta je v Grossovem »Archiv für Kriminologie« kot eden izmed prvih piscev pokazal na to, da rekviziti karakterizirajo storilca, in je poudarjal pomen kriminalistično-psihološkega proučevanja sredstev storitve.

Kriminalist ve vnaprej, da vse predvidene verzije ne ustrezajo materialni resnici. V najboljšem primeru se pokaže, da se ena izmed njih sklada s potekom dogodka, kakor se je v resnici zgodil, lahko pa se zgodi, da resnična pojasnitev niti ni predvidena. Ostale verzije so samo teoretične možnosti, proizvodi logičnega presojanja in domišljije (fikcije), pa vendar moremo do resnice dospeti samo prek teh zamišljenih pojasnitev. Dogodek moramo tako dolgo v mislih preobražati in vrteti (vertlo, vertere, verzija), dokler ne naletimo na tisto pravo rešitev. Vsiljuje se primera z osvajanjem planinskega vrha, na katerega še ni stopila cloveška noga. Če bi šla ekspedicija samo po eni poti, bi tvegala, da nikoli ne pride na vrh. Toda če se razdeli v več skupin, ki skušajo istočasno najti različne poti, lahko ena izmed njih vsekakor upa, da bo dospela do vrha (materialne resnice).

Tako se verzije kažejo kot nujne etape na težavnih poti preiskovanja. Do verzij moramo znati obdržati neko razdaljo. Ni pripomočljivo, navduševati se nad to ljubko logično igro.⁶ Preiskovalec mora ohraniti skeptično stališče. Nekega preiskovalca so vprašali za mišljenje o nekem kaznivem dejanju. Odgovoril je: »Ne zaupam sebi.« »Kako to?« »Ker prehitro sklepam.« V praksi se srečujemo z dvema napačnima tendencama: s prvo, da preiskovanje poteka samo v eni smeri, in z drugo, da preiskovalec postavlja preveliko število verzij ob nezaželeni pomoči prebujne domišljije, takšnih verzij, ki so teoretično sicer možne, toda niso utemeljene na realnosti, na gradivu o določenih dejstvih. Čeprav za verzije čestokrat velja kriminalistični izrek: »Pri razjasnjevanju določenih negotovosti bo najpreprostejša verzija praviloma tudi najboljša⁷, ne smemo pozabiti, da velja za nekatere primere tudi drugo opozorilo: »Preprostost ni znamenje resnice.«⁸ Vsakdanja resnica je, da zna vprav življenje ustvarjati najbolj fantastične kriminalne drame. Preiskovalec mora preskusiti vzdržljivost vseh predvidenih verzij v luči vsakega posameznega dejstva. Zatem mora zavreči verzijo, ki jo dejstva ne potrjujejo ali celo zanikajo, načrtovati mora tiste verzije, ki jih vsiljujejo novo ugotovljena dejstva, končno pa mora usvojiti samo tisto, ki jo potrjuje celotno gradivo dejstev. Delo z verzijami je v resnici ustvarjalna uporaba metode eliminiranja. Vse verzije moramo istočasno preverjati. Kakor je nevarno preiskovati samo po eni verziji, tako je škodljiva tudi uporaba »teorije« vrstnega reda, po

⁶ To je področje Agate Christie in drugih romanopiscev.

⁷ »In detection is the simplest hypothesis always the best.«

⁸ »Simplex non est signum veri.«

kateri naj bi preiskovali najprej na podlagi najbolj verjetne verzije, zatem pa naj bi prišle na vrsto ostale verzije, druga za drugo, po kriteriju verjetnosti. Preiskovalec, prevzet od vnaprejšnjega prepričanja, ima na primer kar prvega, ki je osumljen, za pravega storilca, hodi samo po poti svojega vnaprejšnjega prepričanja in vidi samo tista dejstva, ki koristijo njegovi tezi, pri čemer se vedno bolj odaljuje od materialne resnice, toda trdno prepričan, da ji je vedno bliže.

Preiskovalec, ki ga obvladuje »teorija« vrstnega reda, šteje njemu najbolj prepričljivo verzijo za nekaj drugega, kar je v resnici, povzdiguje jo na stopnjo resnice, nasilno ustvarja dokaze in nateguje dejstva, da bi zadovoljil to verzijo. Primarnih in sekundarnih verzij ni. Domneva (razlaga, verzija) mora ostati samo domneva vse dotlej, dokler niso vse druge dokončno izločene, ona pa resnično in nedvoumno potrjena.

Načrtovanje operativno-taktičnih, poizvedovalnih in preiskovalnih opravil izvajamo s kombinacijo metod analize in sinteze. V resnici enotno kaznivo dejanje razstavlja preiskovalec v mislih (načrtu) na posamezne okoliščine (rubrika 2), ki jih nato preiskuje. O vsaki izmed teh okoliščin postavlja po devetih poglavitnih kriminalističnih vprašanjih (rubrika 2) verzije (rubrika 3). Za vsako verzijo postavlja glede na situacijo kaznivega dejanja določeno število vprašanj (rubrika 4), ki jih nato razjasnjuje z različnimi ustreznimi operativno-taktičnimi ukrepi in poizvedovalno-preiskovalnimi opravili (rubrika 5). Z vsakim posameznim operativno-taktičnim ukrepom in poizvedovalno-preiskovalnim opravilom mora istočasno preverjati vse verzije. Verzije se lahko med seboj dopolnjujejo ali izključujejo (dopolnilne ali kontraverzije, verzije obrambe in verzije obtožbe). Čestokrat so za ugotovitev neke pomembne okoliščine (rubrika 2) nujno potrebni različni operativno-taktični ukrepi in poizvedovalna oziroma preiskovalna opravila v mnogoterih taktičnih kombinacijah. Ravno zaradi tega, ker je kaznivo dejanje (v resnici eno samo celoto) v mislih razstavl, pride preiskovalec, kakor je to že Gross ugotovil, do možnosti, da z globoko predirljivostjo določi smeri preiskovanja (verzije), česar ne bi nikoli mogel storiti brez začasne analize. Toda hkrati ne sme nikoli pozabiti, da je kaznivo dejanje nerazdeljiva celota, enoten niz vzrokov in posledic, ki so med seboj trdno in zamotano povezani in prepleteni. V posamezni etapi operativno-taktičnega in poizvedovalno-preiskovalnega dela lahko prednjači zdaj analiza,

zdaj sinteza, toda obe sta nujni. Logična pot od znanega k neznanemu poteka v kazenskem postopku v dialektični povezanosti indukcije in dedukcije, analize in sinteze. Analogija igra veliko vlogo v preiskovanju tistih kaznivih dejanj, ki so jih storili povratniki (MOS).

Rezultati analize se preverjajo s sintezo (s prijavo po končanih poizvedbah, z obtožnico, s sodbo).

Načrt preiskovanja moramo stalno preverjati, spremiščati in popravljati v skladu z novo ugotovljenimi dejstvi. Če ne ravnamo tako, potem načrt ne pomeni vodilne smeri dela, marveč le škodljivo breme. Tedaj pravzaprav niti ni načrt.

K 4. Glede vsake smeri preiskovanja moramo načrtati cel niz vprašanj, ki čakajo pojasnila. Od odgovora na ta vprašanja je odvisna usoda vsake posamezne verzije.

K 5. Preiskovalec gradi preiskovanje kot organsko celoto samo tedaj, če se operativno-taktičnih ukrepov in poizvedovalno-preiskovalnih opravil ne loti neurejeno, spontano, stihijsko, marveč če jih predvideva in izvaja v skladu s poglavitnimi vprašanjimi, verzijami in vprašanjimi za vsako verzijo. Ne zanikamo pomena in nujnosti improvizacije in intuicije za nekatere primere, tode dvomimo o takšni njeni vlogi, kakršno jima pripisujejo neki kriminalisti (na primer L. Šejn: »Iz lica v lice«, zapiski nekega preiskovalca).

K 6. Določitev roka in vrstnega reda ukrepov in opravil (rubrika 6) onemogoča šablono in rutino v preiskovanju. Načelo hitrosti in presenečenja (dopolnjeno s fabijanskim načelom), načelo temeljnosti in vztrajnosti, načelo kritičnega pristopa k preiskovanju, načelo metodičnosti, načelo koordinacije in sodelovanja narekujejo preiskovalcu, da za vsako posamezno preiskovanje načrta potek in vrstni red vseh operativno-taktičnih ukrepov in poizvedovalno-preiskovalnih opravil. Izvedensko mnenje ne bo uspelo, če ne bomo izvedencu pravočasno poslali sledov in predmetov kaznivega dejanja; včasih je bolje zaslišati storilca šele po prejetem izvedenskem mnenju, da bi mogli spoznati in razkrinkati laž; pomemben je rok in vrstni red zasliševanja prič, trenutek soočenja itd.

V grški mitologiji je Ariadna zaprta v Labirintu. Svojemu osvoboditelju Tezeju da klobčič v roke. En konec drži sama. Klobčič se odmotava, ko Tezej prodira v Labirint. Zaradi Ariadnine niti je Tezej našel pot vrnitve iz Labirinta. Brez preiskovalnega načrta, te Ariadnine niti, si le težko zamišljamo uspešen izhod iz labirinta in zmede posameznih kazenskih zadev.

III. Primeri

Tek. št.	Poglavitna kriminalistična vprašanja, ki jih je treba razrešiti	Vprašanje, ki so nujna za vsako verzijo pod 3	Vprašanje, ki so nujna za vsato verzijo pod 3	Operativno-taktična in pozvedovalno- preiskovana opravila pod 4	Vrstai red in rok pod 5	Pripomba
1	2	3	4	5	6	7
I.	Kaj se je zgodilo? 1. Pozar je na podlagi ugotovljenih izključen. 2. Požig iz malomarnosti. 3. Natičepni požig dokazan. Kdaj je bilo storjeno?	Pod 7 izključen na podlagi dejstev pod 7 na podlagi dejstev pod 7 29. VIII. okoli 14.30 h	Kako dolgo je trajalo podizanje?	1. Zasišanje prič (postrojje in 15 delavcev). 2. Preiskovalni eksperiment.	Istočasno takoj, istočasno takoj	Suh jelkov les, na drobno razrezan, koščki lesomite plošče, cele jelkove deske, nove so deloma zgorele. Na žarišcu pogašenega požara se je naslo pet vžigalic, ki jih je storilec drzal v roki, dokler mu niso odgorile do konca.
II.						29. VIII. ob 14.30 uri je poslovodja opazil dim in ogień, alarmiral ljudi in pozar je bil lokaliziran. Zbran je bil enakovreden material. Preiskovalec je prizgal drugo za drugo pet vžigalic tako, da so mu zgorele do konca.
						To je trajalo dve minuti. Dokler ni prekrusno požarno sredstvo zadealo goretu tako kot tisto na kraju dejstva, je minilo nadaljnji sedem minut. Skupaj devet minut.
III.	Kje je bilo storjeno?	v skladisču.	zasišanje prič, ogled kraja in rekonstrukcija dogodka	zasišanje prič, ogled kraja in rekonstrukcija dogodka	takoj istočasno takoj	Nedvorno je bil material vzet iz skladisča.
IV.	Kako je bilo storjeno?	1. požarna sredstva so vrneta s kraja delanja, 2. prinšena so od drugog dela.	1. zasišanje prič so materialom s kraja 2. primerjava materiala.	takoj takoj	Med preiskavo se je našel nož, skrit med deskami v skladisču. Neka delavka ga je prepoznala za svojega. Pravi, da ga je kritičnega dne posodila delavki M. Š.	
V.	S čim je bilo storjeno?	Z najdenim požarnim sredstvom, ki je bilo narezano z nožem	Preiskava kraja dejstva. Predočenje zaradi prepoznanja.	takoj	Zagovarja se, da je nož potreboval, ker je morala prevezati vozila na vrvicah, s katerimi so zvezane bale tobaka.	
		Zakaj si je M. Š. izposodila nož?	Zasišanje M. Š.		Zagovarja se, čes da je bila zarezana in da je zato požarila.	
		Zakaj ga ni vrnila pred požarom?	Zasišanje M. Š.		Ne ve pojasniti.	
					Zavod je ugotovil istovetnost oben materialov in je s tem ugotovljeno, da je bilo ravno s tem nožem rezano požarno sredstvo.	

Tek. št.	Postavljena kriminalistična vprašanja, ki jih je treba razrešiti	Vprašanja, ki so nujna za vsako verzijo pod 3	Operativno-taktilična in pozvedovalno- preiskovana opravila pod 4	Vrstni red in rok pod 5	Pripomba
1	2	3	4	5	6
VI.	Kdo je storilec?	<p>a) poslovodja,</p> <p>b) kakšna oseba iz družin oddelkov,</p> <p>c) kakšna oseba iz skladischa</p>	<p>a) proučiti organizacijo dela,</p> <p>b) postaviti vsakega na negovo delovno mesto, kjer naj opravlja svoje delo</p> <p>a) poslovodja je storilec</p> <p>b) kakšna osoba iz družin oddelkov</p>	<p>rekonstrukcija dogodka takoj</p> <p>preveriti njegovo osebnost, prejšnje življenje in znataj takoj</p> <p>1. če je on storilec, zakaj je alarmiral ljudi in pomagal gasiti, 2. iz kakšnega motiva bi:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) storil požig, b) pomagal gasiti, c) v poslov bi prisla edino možnost patološkega motiva <p>All bi lahko kdo izmed osebja iz drugih oddelkov neopazeno pod takmičen? takoj</p> <p>1. rekonstrukcija dogodka, 2. poizvedbe o tem, kdo je kritičnega dne prisel od drugod</p> <p>c) oseba iz skladischa</p> <p>1. delavka M. Š.</p>	<p>Vsakdo ima svoje delovno mesto, edino poslovodja hodil sem ter tja po 100 metrov dolgem skladischem. Eni prinasajo neželen tobak, drugi ga zlagajo v hale, specializirani delavci (med katrimi mi M. Š.) poverjujejo bale po standardu s celimi vrvicami, kriji jih ne smejo rezati ali dovezati.</p> <p>Z rekonstrukcijo delovatega procesa je bilo ugotovljeno, da delavcem ni treba osredotočiti vso pozornost na svoje dela in da lahko sledajo okoli ter se pogovarjajo. Edino poslovodja stalno hodil sem in tla. Podjetje ima 50 delavcev, od katerih jih 15 dela v skladisču.</p> <p>Ugotovljeno je bilo, da tehnično ni mogoče, da bi kdo iz drugih oddelkov pod takmičen ogenj. Delavka M. Š., ki je najbližja (3 metre od žarista, bi ga morala opaziti. Poslovodja bi ga prav gotovo opazili. Nihee ni prišel od drugod.</p> <p>Delovni čas traja od 6. do 14.30 ure, prekinjen za 15 minut zaradi dopoldanske malice.</p> <p>S polzvedbenimi ugotovitvami, kje se je mudil in kako se je gibal vsak delavec v skladisču na dan pred požigom, na dan samega požiga in na dan po požigu in kolikor v času od 6. do 14.30. ure.</p> <p>2. 28. VIII. je neka drža videla, kako se je M. Š. pripazila izmed polici (zaristične požara) in si obredila. Ali je to indicij slabega opravila?</p>

Na vprašanje priče, kaj je tarifikaj dejala, M. Š. ni vedela pravega odgovora. Ali je to indicij slabega opravila?

Tek. št.	Poglavina kriminalistična vprasanja, ki jih je treba raznesti	Vprašanja, ki so nujna za vsako verzijo pod 3	Operativno-taktična in polzvedovalno- preiskovalna opravila pod 4	Vistni red in rok pod 6	Priporoča 7	
				5		
1	2	3				
			<p>3. 29. VIII. je zahtevala nož, »da bi preverala voze«, čeprav li nož za kar takega ni mogel biti potreben.</p> <p>4. 29. VIII. je več kot desetkrat vprašala delavca, ki je imel uro na roki, koliko je še do odmora med delom.</p> <p>Zakaj teša prej ni nikoli delala?</p> <p>5. Pet ali deset minut pred prekinljitvijo dela je zaprosila tovarisico, ki je delala na sosednjem delovnem mestu, naj ji v stekljenici prinese vode z dvorišča.</p> <p>Treba ji je bilo odstraniti pričo</p>	<p>3. 29. VIII. je zahtevala nož, »da bi preverala voze«, čeprav li nož za kar takega ni mogel biti potreben.</p> <p>4. 29. VIII. je več kot desetkrat vprašala delavca, ki je imel uro na roki, koliko je še do odmora med delom.</p> <p>Zakaj teša prej ni nikoli delala?</p> <p>5. Pet ali deset minut pred prekinljitvijo dela je zaprosila tovarisico, ki je delala na sosednjem delovnem mestu, naj ji v stekljenici prinese vode z dvorišča.</p> <p>6. Ali je zgolj naključje, da se čas devetih minut, potrebnih za izvrstitev požiga, ujemata s časom, ko je priča očividka, ki je šla po vodo?</p> <p>7. Ni navedla nikogar kot pozgalica, čeprav na žanisce požara nimajo nihče krti, da bi ga ona ne videla.</p> <p>2. Delavka, ki je bila lastnica noža.</p>	<p>Ne dela pri vezanju bal. Ta indicij slabega opravila kaže na nizostnost, da je nož potrebovala zaradi narezanja pažarnega sredstva.</p> <p>S preiskovalnim eksperimentom je bilo ugotovljeno, da je za to opačilo potrebnih najmanj sedem minut.</p> <p>Izvesti preiskovalni eksperiment zaradi ugotovitve potrebnega časa.</p> <p>Istodobno</p> <p>Na podlagi zbranih informacij vložiti prijavno-javnemu tožilcu.</p> <p>Po vseh končno-operativno-taktičnih ukrepljilih in poizvedovalno-preiskovalnih opravilih.</p> <p>Ali bi priznala nož za svojega in izdala soudleženko, če bi bila v resinci ona storučka?</p> <p>Ali je ta verzija prepričljiva?</p> <p>Ali z delavko, ki je lastnica noža?</p> <p>Zakaj je bilo storjeno?</p> <p>Kdo je bil objekt napada?</p>	<p>Oče in brat delavke M. Š. sta na prestanjiju kazni.</p> <p>Podjetje za odkup in predelavo tobaka v Roči Skladišče s tobačkom vred je bilo vredno 200 milijonov dinarjev.</p>
VII.	S kom je bilo storjeno?			1. Zaslilati priče. 2. Preveriti osebnost lastnice noža.		
VIII.	Zakaj je bilo storjeno?	a) osebna mizinja do uprave podjetja, b) politična mizinja, c) patološki motivi		Preveriti osebnost in možne motive		
IX.	Kdo je bil objekt napada?					

Ta načrt sem sestavil na podlagi polzvedovalno-preiskovalnega gradiva preiskovalca Milana Rudanovica.

Tek. št.	Poglavitna kriminalistična vprašanja, ki jih je treba razresiti	Vprašanja, ki so nujna za vsako verzijo pod 3	Operativno-taktična in polzavodovano- preiskovalna opravila pod 4	Vrstni red in rok pod 5	Pripomba
1	2	3	4	5	6
1.	Raj se je zgodilo?	<p>1. Do izkuhništva po-krova je pristlo za-radi preveč segretega mazuta.</p> <p>2. Manometer, ki kaže segrevanje mazuta, ne deluje pravilno.</p> <p>3. Kemični sestav mazu-ta ni pravilen. Mazut vsebuje večji odto-tek vode kakor pa je dovoljeno.</p> <p>4. Nepravilno delujejo naprave na lokomo-tivi, ki rabijo za na-mestitev, odvod in se-grevanje mazuta.</p>	<p>Ali je strojevčarja pre-več segrel mazut?</p> <p>a) Kdaj je nastala ne-pravilnost? b) Ali je strojevodja o-tem moral ali mo-vedeti?</p> <p>Če je to res, ali sta kriva Roms na Reki ali skladališče?</p> <p>Pregled in izvedensko mnenje pri obeh.</p> <p>Če je to res, sta kriva dobavitelj in prejemnik.</p>	<p>Ali je strojevčarja pre-več segrel mazut?</p> <p>a) Kdaj je nastala ne-pravilnost? b) Ali je strojevodja o-tem moral ali mo-vedeti?</p> <p>Če je to res, ali sta kriva Roms na Reki ali skladališče?</p> <p>Pregled in izvedensko mnenje pri obeh.</p> <p>Če je to res, sta kriva dobavitelj in prejemnik.</p>	<p>Trčela sta potniški vlak na vzpe-tini v smeri Reka–Plave in tovorni vlak na padcu v smeri Plave–Reka. Tovorni vlak se ni mogel ustaviti, ker so bile tračnice polne z na-zutom. Mazut je iztekel iz vlaka, ki je po progici vozil pred ne-srečo. Na tej lokomotivile zaradi prtiška, povečane prostornine ma-zuta izpuhlil patentni pokrov. Mazut je iztakel skoz odprtino in se razili. Ali gre za di-verzijo, sabotazo, malomarno de-janje ali naključje?</p> <p>Počazalo se je, da manometer pravilno deluje.</p> <p>Kemični sestav mazuta v skladis-ču je pravilen. Izvedensto mnenje so iztekel izmenjri kencije.</p> <p>Glavna ventila, ki z močjo pare po-tiskata mazut v kurilce, je bila iz-rabljena in je prepričala paro, ki je prista v stik z mazutom ob nje-govem segrevanju. Mazut je od-padek nalet, ki se je po osvoboditvi uporabil za polivanje premoga slabe kvalitete, da bi se povečala kalorijenost.</p> <p>Strojevoda in kurijač nista čez-merno segrevala. Mazut je bil v redu, toda naprava (glava ventila) je bila izrabljena in je po prene-hanju vibrizgatnja mazuta po pre-mogu in po zaprtju ventila se naprej spustila paro. Javni tožilec je mnenje, da je s tem dolazano nesrečno naključje.</p> <p>Problem je bil rešen v 24 urah.</p>

Planned Investigation

by Vlado Vodinelić

Institute for criminological and criminalistic research — Belgrade

In the article, the author analyses the ideas of Niceforo, Weingart, Anuschat, dr. Kenyeres, dr. Reik, and of soviet criminalists Jakimov, Šaver, Vinberg, and Golunski. Describing his own conception of planned investigation, the author maintains that its method and scheme are antidiogmatic and elastic. In his opinion, the entity of criminalistics is the fact that general rules of criminalistic tactics and technics should be employed only according to circumstances and situation of each individual case. Prescrip-

tions, patterns, and routine contradict the idea of planning. What has been proved to be right in one case may be a fatal mistake in another. Therefore, the plan should not be considered as rigid and stiff. It has to be fixed for each case separately as a scheme of most important criminalistic questions, tactical measures, and investigative actions that have to be executed to clear up the case. The author proposes the following scheme of planned investigation.

	Most important criminalistic questions that have to be solved	Versions resulting from these questions	Questions important for each version	Measures to be undertaken for solving the questions concerning n° 4	Order of measures and terms in which they should be carried out	Notes
1	2	3	4	5	6	7
I.	What has happened?					
II.	When did it happen?					
III.	Where did it happen?					
IV.	How was it carried out?					
V.	What was it carried out with?					
VI.	Why did it happen? (What did the offender want?)					
VII.	Were there any complices? (if yes-who)					
VIII.	Who is the offender?					
IX.	What (or who) has been attacked?					

The author treats then the method of planning itself, he analyses different theoretical points concerning the problem of versions, and describes the scheme of plan itself. Version is defined by the author as one of more possible explanations of most important criminalistic questions. By this, he lifts its numerical factor to the degree of one of essential elements of its notion itself. He considers the problem of versions as creative application of the method of elimination. All versions have to be controlled at the same time. It is as dangerous to investigate one version only as it is risky to use »the theory of order« that suggests to investigate the most probable version at first and follow then by others according to their probability. The author

stresses that the investigator can not build the investigation as an organic entity if he carries out the tactical measures and investigative actions in a disorganised and spontaneous way. He has, on the contrary, to plan and execute them according to the gold criminalistic questions, versions, and questions for each version, and according to his scheme. The author does not deny the importance and necessity of improvisation and intuition in some cases, but he does not conceal either his fear that some criminals attach too great an attention to them.

The author concludes by producing some examples of planned investigation in yugoslav practice.